

مفهوم سازی دانشگاه دیجیتال
تلاقی سیاست گذاری، فن تعلیم و کردار

بیل جانستون
سیلا مک نیل
کیت اسمیت

ترجمه

حسین حسینی

پژوهشگاه مطالعات آموزش، اجتماعی و تمدنی
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
(اصفهان)

مفهوم‌سازی دانشگاه دیجیتال تلاقی سیاست‌گذاری، فن‌تعلیم و کردار

بیل جانستون، شیلا مک‌نیل و کیت اسمیت

ترجمه: حسین حسینی (عضو هیئت‌علمی پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات)

ناشر: پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی

ویراستار: فرهاد سلیمان‌نژاد

طراح جلد: محمدباقر جاوید

صفحه‌آرا: علی قربی

چاپ اول: تابستان ۱۴۰۲

شمارگان: ۴۰۰

قیمت: ۱۶۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۲۶-۱۶۷-۲

(الف)

اثر حاضر ترجمه کتاب زیر است:

Johnston, B., MacNeill, S., & Smythe, K. (2019). *Conceptualising the Digital University: The Intersection of Policy, Pedagogy and Practice*. Springer

نشانی: تهران، خیابان پاسداران، خیابان شهید مؤمن نژاد (گلستان یکم)، شماره ۱۲۴. تلفن: ۲۲۵۷۰۷۷۷

وبسایت: www.iscs.ac.ir پست الکترونیکی: publication@iscs.ac.ir

کلیه آثار منتشره این پژوهشگاه در جهت ایجاد فضای آزاد علمی و نظر شخصی نویسندگان محترم آن است و لزوماً مورد تأیید پژوهشگاه نیست.

سرشناسه: جانستون، بیل، ۱۹۶۰-م: Johnston, Bill, 1960 - عنوان و نام پدیدآور: مفهوم‌سازی دانشگاه دیجیتال / بیل جانستون، شیلا مک‌نیل، کیت اسمیت؛ ترجمه حسین حسینی؛ ویراستار فرهاد سلیمان‌نژاد.

مشخصات نشر: تهران: پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی، ۱۴۰۲.

مشخصات ظاهری: ۳۵۸ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۲۶-۱۶۷-۲

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: عنوان اصلی: 2018, *Conceptualising the digital university: the intersection of policy, pedagogy and practice*

موضوع: آموزش و پرورش و دولت؛ Education and state

موضوع: تکنولوژی آموزشی؛ Educational technology

موضوع: آموزش عالی؛ Education, Higher

شناسه افزوده: مک‌نیل، شیلا؛ MacNeill, Sheila

شناسه افزوده: اسمیت، کیت؛ Smyth, Keith

شناسه افزوده: حسینی، حسین، ۱۳۶۰-، مترجم

شناسه افزوده: پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی

رده‌بندی کنگره: LC۷۱

رده‌بندی دیویی: ۳۷۸

شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۱۱۳۹۹

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیا

فهرست

۱۱	دیباچه پژوهشگاه
۱۵	پیشگفتار
۱۶	بازاندیشی در فرهنگ دانشگاه دیجیتال
۱۸	واسازی اقتصاد سیاسی هژمونی دیجیتال
۲۱	سواد انتقادی و دانشگاه دیجیتال
۲۲	ابداع دوباره دانشگاه به‌منزله خبر جمعی
۲۵	قدردانی‌ها
۲۹	تمجید و تحسین از کتاب
بخش یک: ارائه چشم‌اندازی از دانشگاه دیجیتال	
۳۵	فصل ۱: نتولیرالیسم و دانشگاه دیجیتال: اقتصاد سیاسی یادگیری در قرن بیست و یکم
۳۵	مقدمه: تعیین جایگاه «امر دیجیتال» در محیطی مناقشه‌برانگیز
۳۹	درباره ماهیت امر دیجیتال
۴۱	نتولیرالیسم و نتولیرالی کردن دانشگاه: معماری دانشگاه دیجیتال
۴۶	فناوری در دانشگاه نتولیرال
۴۸	فن‌تعلیم انتقادی: پانولو فریره و آموزش عالی
۵۰	مرور کلی موضوعی
۵۲	نتیجه‌گیری و پیش‌نمایی کتاب
۵۴	منابع
۵۵	فصل ۲: دانشگاه دیجیتال: مفهومی تضعیف‌شده
۵۵	مقدمه
۵۷	درباره ماهیت امر دیجیتال: مبنایی برای مباحث انتقادی

۶۰	الگوهای آگاهی انتقادی: بررسی ادبیات مرتبط
۶۲	سیاست‌گذاری دولت: ارزش برای پول
۶۴	اندیشمندان: کالینی، سلوین، مک‌کلاسکی و وینتر
۶۴	کالینی
۶۷	سلوین
۷۰	مک‌کلاسکی و وینتر
۷۲	شرکت مشاور مدیریت: پرایس‌واترهاوس کوپر (پی. دبلیو. سی)
	اندیشکده: هدایت دانشگاه کارآفرین: برآورده کردن نیازهای تحولات کارآفرینانه آموزش عالی
۷۴	(گیبیز و همکاران، ۲۰۱۲)
۷۶	بیانیهٔ مأموریت نهادی: دانشگاه موناش
۷۸	نتیجه‌گیری
۸۱	منابع
۸۳	فصل ۳: کاوش در دانشگاه دیجیتال: توسعه و اعمال تفکر کل‌نگرانه
۸۳	مقدمه: پراکسیس، فرایند و محصولات
۸۷	مسیرهای اولیهٔ درک دانشگاه دیجیتال: هدف از وجود دانشگاه چیست؟
۸۹	نفوذ و واکنش زمینه‌ای: آیا دانشگاه‌ها «دگرگون شده‌اند»؟
۹۱	توسعهٔ برساخت‌گفتمانی: مدلی بویانو ماتریسی مفهومی برای دانشگاه دیجیتال
۹۳	مروری بر ماتریس مفهومی
۹۶	مشارکت دیجیتال و سواد اطلاعاتی: توجه به امور ضروری و ناشناخته به‌وسیلهٔ ماتریس
	دانشگاه ادینبورگ نایبر به‌منزلهٔ الگو: استفاده از ماتریس و بسط برساخت برنامهٔ آموزشی
۱۰۰	توزیع شده به شیوهٔ دیجیتال
۱۰۴	برنامهٔ آموزشی توزیع شده به روش دیجیتال: یک خوشه‌بندی ابتدایی کل‌نگر
۱۰۵	درس‌های کلیدی که فراگرفتیم: بسط آگاهی انتقادی دربارهٔ تحول برنامهٔ آموزشی
۱۰۷	نتیجه‌گیری
۱۱۰	منابع

بخش دوم: واسازی دانشگاه دیجیتال

۱۱۵	فصل ۴: اسطورهٔ دگرگونی دیجیتال
۱۱۵	مقدمه
	دیدگاه‌های جایگزین دربارهٔ دگرگونی: زمینهٔ اجتماعی برای تغییر در آموزش عالی و این‌که
۱۱۸	دانشگاه برای چیست
۱۲۰	دگرگونی به‌مثابه مفهومی مسئله‌ساز
۱۲۷	شواهدی برای دگرگونی دیجیتال: مشارکت در سطوح کلان، میانه و خرد

۱۳۷	احتمالات نوظهور برای تغییر دگرگون کننده
۱۳۹	نتیجه گیری
۱۴۰	منابع
۱۴۳	فصل ۵: مشارکت دیجیتال و اجتماعات آزاد: از توسعه دسترسی نامرزهای نفوذپذیر
۱۴۵	گسترش مشارکت: فن تعلیم افراد محروم؟
۱۴۸	دسترسی دیجیتال و مشارکت: آموزش آزاد به منزله مجرای مشارکت
۱۵۰	تاریخچه آموزش آزاد
۱۵۳	در آغاز موکها نبودند
۱۵۵	وضعیت آموزش آزاد در حال حاضر
۱۵۹	مشترکات، آموزش آزاد و کردار آموزشی آزاد
۱۶۰	مسئله غامض امر آزاد
۱۶۱	مشارکت دیجیتال و دربرگیری: دیدگاه گسترده تر
۱۶۲	مشارکت کلان، میانه و خرد
۱۶۶	نتیجه گیری: سرکوب دیجیتال در برابر دگرگونی دیجیتال؟
۱۶۷	منابع
۱۶۹	فصل ۶: سواد اطلاعاتی، قابلیت دیجیتال و عاملیت فردی
۱۶۹	مقدمه: در تقاطع اقتصاد، اطلاعات و آموزش
۱۷۲	سواد اطلاعاتی و سوادهای مرتبط: ارتقای یادگیری در یک دانشگاه دیجیتال
۱۷۹	سوادهای مرتبط: رسانه، دیجیتال و دانشگاهی
۱۸۳	رویکردهای انتقادی درباره ماهیت قابلیت دیجیتال: دستورکارهای نهادی برای یادگیری و مهارت‌های دانشجویان
۱۸۷	عاملیت و شخص بودگی
۱۹۱	فن تعلیم انتقادی در عصر دیجیتال: علت وجود اینترنت چیست؟
۱۹۳	نتیجه گیری
۱۹۴	منابع
۱۹۷	فصل ۷: فضاهای یادگیری که به شکل دیجیتالی غنی شده‌اند
۱۹۹	«فضای یادگیری» چیست؟
۲۰۲	محیط یادگیری دانشگاه
۲۰۲	امر فیزیکی و امر دیجیتال
۲۰۴	امر تعلیمی و امر اجتماعی
۲۰۷	جستار و دانش پژوهشی
۲۱۱	تعریف ویژگی‌های فضاهای یادگیری که به شکل دیجیتالی غنی شده‌اند

۲۱۲	آموزش به‌منزله طراحی فعالیت
۲۱۴	مشارکت دموکراتیک در فضاهای یادگیری طراحی شده
۲۱۷	ناهم‌زمانی و مشارکت
۲۱۹	رؤیت‌پذیر کردن تفکر
۲۲۱	وارد کردن تجربه‌های بیرونی به محیط یادگیری
۲۲۲	تعیین موقعیت امر دیجیتال در بیرون
۲۲۳	یادگیری نفوذپذیر و «دانش نشت‌کننده»
۲۲۳	پابندگی و قابلیت انتقال
۲۲۴	نتیجه‌گیری
۲۲۵	منابع
۲۲۷	فصل ۸: برنامه آموزشی توزیع‌شده به روش دیجیتال
۲۲۹	مفهوم‌پردازی برنامه آموزشی
۲۳۳	برنامه آموزشی کران‌دار
۲۳۴	رواج برنامه آموزشی به‌منزله محصول
۲۳۶	چندبخشی‌سازی
۲۳۷	انباره‌های دیجیتالی نهادی
۲۳۹	خوشه‌بندی و کنش اجتماعی
۲۴۰	ارزیابی و کران‌بندی مالکیت معنوی
۲۴۱	برنامه‌های آموزشی دارای محدودیت فرهنگی
۲۴۳	برنامه آموزشی توزیع‌شده به‌منزله یادگیری و پراکسیس
۲۴۴	چارچوب‌بندی مجدد آموزش آزاد
۲۴۵	به‌سوی برنامه درسی توزیع‌شده دیجیتالی
۲۴۷	مفهوم‌سازی برنامه آموزشی توزیع‌شده دیجیتالی: ساختار ارزش‌محور برای احیا، توسعه و گسترش دامنه
۲۴۹	ارزش‌های پشتیبانی‌کننده از برنامه آموزشی توزیع‌شده دیجیتالی
۲۵۰	ابعاد تواناساز
۲۵۵	عینیت‌بخشی و اجرا
۲۶۰	نتیجه‌گیری: پانویست انتقادی
۲۶۲	منابع

بخش سوم: تجسم مجدد دانشگاه دیجیتال

۲۶۷	فصل ۹: یک ماتریس مفهومی بسط‌یافته برای دانشگاه دیجیتال
۲۶۷	مقدمه: از ابزار تحلیلی تا بازنامی انتقادی

۲۶۹ ماتریس به مثابه نمادی برای تغییر / نماد تغییر
۲۷۰ ماتریس چگونه به کار رفته و توسعه یافته است
۲۷۳ ماتریس بازنگری شده
۲۷۸ ماتریس را چگونه می‌توان به کار برد؟
۲۸۲ بسط رویکردی انتقادی: کثرت‌گرایی ارزشی و آگاهی انتقادی
۲۸۵ دانشگاه‌ها در حال گذار: اسطورهٔ دگرگونی دیجیتال بازنگری شده است
۲۸۹ مشارکت در عصر دیجیتال: دربرگیری، داده، کنترل و نقد
۲۹۳ دانشگاه‌ها به منزلهٔ نظام‌های ارزش: رویکردی انسان‌گرایانه
۲۹۵ نتیجه‌گیری
۲۹۶ منابع
۲۹۷ فصل ۱۰: کردار و پراکسیس نهادی
۲۹۸ رهبری دانشگاهی توزیع شده
۳۰۱ سازگار کردن کثرت‌گرایی ارزشی
۳۰۳ سیاست‌گذاری‌ها و راهبردهای نهادی سهل‌گیرانه
۳۰۸ پراکسیس نهادی و عدالت اجتماعی
۳۱۰ آرزوهایی برای تحولات آینده
۳۱۱ نتیجه‌گیری
۳۱۲ منابع
۳۱۳ فصل ۱۱: تحول دانشگاهی برای دانشگاه دیجیتال
۳۱۳ مقدمه
۳۱۴ تحول دانشگاهی چیست؟ تاریخ و وضعیت کنونی بازی
۳۱۷ تحول دانشگاهی برای چه کسی است و آیا فراگیر است؟
۳۲۲ تحول دانشگاهی در برابر مشاوره فناوری
۳۲۵ تحول آکادمیک به منزلهٔ کردار انتقادی: یک تأمل
۳۲۹ تحول دانشگاهی به منزلهٔ مداخلهٔ انتقادی
۳۳۱ تحول دانشگاهی به مثابه ابزاری برای تشریک مساعی گسترده و آزاد
۳۳۳ منابع
۳۳۵ فصل ۱۲: نتیجه‌گیری: پیشبرد دستورکار آموزش دیجیتال و آزاد
۳۳۵ مقدمه: دانشگاه دیجیتال به منزلهٔ فضای مورد منازعه
۳۳۶ از اینجا تا کجا؟
 دانشگاه دیجیتال به منزلهٔ نیروی اجتماعی‌رهایی‌بخش: اهداف فضاها و محیط‌های یادگیری در
۳۳۹ عصر اطلاعات

دیباچه پژوهشگاه

امروزه دانشگاه و نظام آموزشی عالی، در اثر چرخش‌ها و تحولات فرهنگی و اجتماعی جوامع و همچنین نوآوری‌های بی‌پایان حوزه فناوری، با مفاهیم تازه‌ای در مطالعات آموزش عالی و مسائل علم و فناوری مواجه شده است. در این بستر سیال جهانی، مطالعات فرهنگی و اجتماعی آموزش عالی بیش از گذشته مورد توجه واقع شده و در مسیر رویکردهای آینده‌نگرانه به آموزش عالی متوازن، اهمیتی محوری پیدا کرده است. در این میان، فهم چالش‌های پیش روی آموزش عالی و درک دامنه مطالبه و انتظار از آن با تکیه بر فهم و شناخت بایسته عوامل مؤثر درونی و بیرونی نظام دانش و دانشگاه، و رصد روندهای فعلی و آینده تعاملات میان دانشگاه و محیط پیرامون آن، امری لازم است. در این راستا، مفاهیم و آموزه‌های مطالعات فرهنگی و اجتماعی آموزش عالی، علم و فناوری می‌تواند راهبردهایی کارساز جهت ایجاد تعادل و تناسب میان کارویژه‌های دانشگاه با نظام انتظارات بیرونی، اعم از دولت و جامعه و بازار و نهادهای اجتماعی، ارائه کند. برای این کار و همچنین برای بازکاوی شرایط کنونی تولید و ترویج دانش و ترسیم عقلانی و واقع‌بینانه نسبت کارکردی دانشگاه با جامعه و آینده توسعه و تعالی کشور، باید از مطالعات و پژوهش‌های هدفمند در خصوص نقش و کارکرد دانشگاه و ظرفیت‌ها و توانمندی‌های آن، خاصه از علوم انسانی و اجتماعی، و کاربست راهبردهای خردمندانه آن در

عرصه سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری بهره‌جوییم. برای دستیابی به این اهداف، پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری از سال ۱۳۸۲ به‌عنوان نهاد مولد اندیشه و اتاق فکر وزارت عتف، با هدف بررسی و پژوهش در موضوعات و مسائل فرهنگی و اجتماعی آموزش عالی و توسعه علمی و فرهنگی کشور و ایفای نقش واسط میان دانشگاه و جامعه، کوشش نموده است سیاست‌های کاری خود را در مسیر انجام محورهای پژوهشی و مطالعاتی زیر و تولید و نشر متون و آثار مرتبط با حوزه‌های موضوعی زیر را سامان و ارتقا دهد:

۱. پژوهش و بررسی در موضوعات فرهنگی و اجتماعی آموزش عالی و توسعه علمی و فناوری کشور؛
۲. مطالعه در حوزه سیاست‌گذاری فرهنگی و اجتماعی آموزش عالی؛
۳. توسعه و تقویت کانون‌های تفکر در مسائل و مطالعات فرهنگی و اجتماعی آموزش عالی و سیاست‌های توسعه علمی؛
۴. تقویت مطالعات آینده‌نگری در مسائل اجتماعی و فرهنگی دانشگاه‌ها و شناخت نیازهای جدید آموزش عالی در این زمینه‌ها؛
۵. بسط و گسترش مطالعات میان‌رشته‌ای و روش‌های گسترش آن.

پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی، با امعان نظر به ضرورت توجه به این اهداف و اولویت‌ها، بر آن است در کنار برنامه‌ها و فعالیت‌های پژوهشی و مطالعاتی و چاپ و نشر نتایج طرح‌ها و تحقیقات علمی و پژوهشی انجام‌یافته خود، تألیف و ترجمه آثار علمی را نیز متناسب و مرتبط با زمینه‌های موضوعی فوق در دستورکار قرار دهد. بدیهی است که سرمایه‌گذاری علمی و معنوی مؤسسه برای توسعه و ارتقای دانش مطالعات فرهنگی و اجتماعی آموزش عالی، علم و فناوری و تأمین منابع فکری و علمی لازم برای سیاست‌گذاری فرهنگی و اجتماعی آموزش عالی توسط محققان و مدیران این حوزه، نیازمند تولید و ترویج متون و منابع متعددی جهت برداشتن گام‌های دقیق و استوار

است. امید است که آثار و انتشارات علمی مؤسسه بتواند به بهترین کیفیت در دسترس طیف متنوع مخاطبان از قبیل استادان و پژوهشگران اجتماع علمی و دانشگاهی و مدیران و کارشناسان و علاقه‌مندان مطالعات فرهنگی و اجتماعی آموزش عالی، علم و فناوری قرار گیرد و در ارتقای بایسته کارویژه‌های نظام آموزش عالی و افزایش اثرمندی علم در جامعه ایران، به سهم خود نقشی سازنده داشته باشد.